

ATRAKTIVITA ODVĚTVÍ VINOHRADNICTVÍ A VINAŘSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE VE FÁZI ADAPTACE NA JEDNOTNÝ TRH EVROPSKÉ UNIE

P. Tomšík, P. Žufan, J. Sedlo

Došlo: 15. prosince 2005

Abstract

TOMŠÍK, P., ŽUFAN, P., SEDLO, J.: *Attractiveness of Czech winegrowing and wine-production in the stage of adaptation to the united market of the European Union*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2006, LIV, No. 3, pp. 101–114

The paper focuses on the viniculture sector in the Czech Republic in the stage of its adaptation to the united EU-market. The period before the entrance of the Czech Republic to the EU can be characterized by an effort to develop the necessary resources for its quantitative and qualitative growth at the maximum possible level. Evaluation of this period comes from analysis of: legislature and governmental and EU laws, directives and measures, development of the area of vineyards, human resources and businesses, wine market in the Czech Republic and the European Union, financial support of winegrowing and wine-production, structure of wine production, and price of grapes. Legislature for this sector had been changed in relation to the legislature of the EU – the main impacts being in registration of vineyards, the ban on new planting. Area of vineyards was enlarged by about 7 thousand hectares, and the main focus in the near future will be directed to their renewal – because of the age of the vineyards and bad heritage from the past in terms of low investments. The size structure of business subjects changed as well. Production potential is 19.3 thousand hectares of vineyard, there is filed more than 18 thousand wine-growers and nearly 600 wine producers. There is a potential for 20 thousand jobs in this sector, and considering the limited production area of vineyards, this projects into a high influence on the character, and development level of these areas. Consumption of wine is gradually increasing (16.5 litres per habitant per year, as yet). Prices, which were found, are relatively stable in the period of focus, with differences between white and blue varieties. Whereas the financial support of winegrowing was focused on enlarging the area of vineyards, in the pre-accession period, it is redirected to the restructuring of vineyards, integrated production of grapes, and reproduction of vines, in the current period. Wine imports constantly outweigh the exports in volume and value. Prices of grapes have been stable, in the past three years, but the price in 2005 was negatively influenced by wine imports. The analysis is summarized using the industry attractiveness evaluation matrix. It evaluates the selected influences with regard to the wine-production industry, which is evaluated as not very attractive, especially due to the low profitability of winegrowers, excessive regulation, and differences in financial support in different EU-member states.

winegrowing, wine-production, industry attractiveness, environment, adaptation

Významným specifickým některých regionů České republiky je významná produkční role vinohradnictví a vinařství. Význam těchto odvětví je v daných oblastech zvláště zvýrazněn po vstupu Česka do Evropské unie od 1. května 2004. Z hlediska podnikatelského

úsilí bylo období před vstupem do EU charakteristické snahou o maximální využití příležitosti k rozšíření pěstitelských ploch vinné révy a tvorbě větší produkční základny pro následnou produkci vína. Tuto příležitost vytvořilo několik let předstupu obdo-

bí, kdy na situaci musel reagovat stát, jeho ministerstva, podnikatelé a manažeři podnikatelských subjektů. Do procesu rozšiřování ploch vinic vstoupila nová legislativa pro vinohradnictví a vinařství, jak přebíraná komunitární, tak i legislativa národní (MZe ČR, 2004). Celý proces probíhal na základě několika předem zpracovaných studií (Sedlo, Palička, 1998; Sedlo, Jaborek, 2000). Situační analýzou sledovaného odvětví se vzhledem k jeho významu zabývá řada autorů. Strukturu produkce vína analyzovala Cyvinová (2004), Černíková (2004) a aktuálními změnotvornými vlivy v odvětví vinařství se zabývají a studují Černíková (2004) i Žufan (2004). Z uvedených publikací vycházejí poznatky, které ukazují na nutnost systematického sledování odvětví vinohradnictví a vinařství z pohledu diferencovaných hybných sil, které na odvětví a v jeho rámci působí. Je nutné identifikovat významné vlivy a zaměřit se na hodnocení strategického růstu odvětví, změny technologií, regulační vlivy a vládní politiky a ve sledovaném odvětví zvláště na změny společenských priorit a životního stylu ve vztahu k vínu jako kulturnímu nápoji. Ukazuje se, že je nutné od sebe oddělovat dvě tendence, které mohou buď omezovat nebo zvyšovat konzumaci vína. Tu pozitivnější tendenci, kdy víno je chápáno jako nápoj podporující zdraví, je vhodné vysvětlovat a podporovat. Jen tímto pozitivním přístupem k tomuto přírodnímu produktu kulturní lidské činnosti můžeme podpořit rozvoj dvou spojených sektorů v odvětví – vinohradnictví a vinařství a všech zde uplatňovaných zdrojů.

Cílem této práce je parciálně analyzovat procesy a děje, které se v tomto odvětví projevují jako adaptační tendence v podmínkách Česka po významné změně, kterou byl vstup českého hospodářství do nasyceného prostoru s trhem vína se všemi vazbami na vinohradnickou produkci až po zpracování prvotní suroviny a její uvádění na trh. Cílem příspěvku k adaptační problematice je také zkoumání informací, které povedou k sestavení projektu Perspektivy vývoje a návrhy na opatření politiky vinohradnictví a vinařství a rozvoje venkova ve vinařských regionech. Příspěvek je vytvořen s podporou projektu Perspektivy vývoje a návrhy opatření politiky vinohradnictví a vinařství a rozvoje venkova v Jihomoravském regionu (QF 3276) NAZV MZe ČR řešeného společně Provozně ekonomickou fakultou MZLU v Brně

a Svazem vinařů České republiky ve Velkých Bílovicích.

MATERIÁL A METODY

Vzhledem k tomu, že adaptační období námi sledovaného odvětví vinohradnictví a vinařství je u tohoto tradičního odvětví poměrně krátké, je výběr a vyhledávání pramenů poměrně zúžen. Využití údajů se zaměří hlavně na Českou republiku za období 2002 až 2005. Pro potřeby práce budou zkoumány legislativní změny, změny vinařských oblastí, rozšiřování ploch vinic, množství pěstitelů vinné révy a jejich velikostní struktura, velikostní struktura výrobců vína. Rovněž budou využity poklady pro hodnocení změn v odrůdové skladbě zvláště u nově vysázených vinic a náklady s tím spojené včetně podpor státu a Evropské unie. Studovány budou i podklady charakterizující trh s vínem z pohledu dovozu, vývozu a případně cel. Vhodné je vyhledání podkladů o lidských zdrojích pracujících v odvětví. Pro sestavení parciálního přehledu o změnách v adaptačním období použijeme tabulkových přehledů tak, aby to umožnilo komparaci období před a po vstupu do Evropské unie. Jako datové údaje budou využívány prvotní údaje z vlastního šetření řešitelů i údaje sekundární z odvětvových studií. Pro tento účel se také využije informací na webových stránkách www.wineofczechrepublic.cz. Studium adaptačního období by mělo potvrdit hypotézu, že rozšiřování potenciálu vinic je pozitivním strategickým rozhodnutím, které podpoří na dlouhé období rozvoj odvětví v Česku.

Jako shrnutí analyzovaných zjištění bude využita metodika matice hodnocení atraktivity odvětví, která shrne závěry studie do přehlednější podoby vyhodnocující význam a charakter vlivu jednotlivých podstatných faktorů. Metodika tvorby této matice vychází z práce Higgins a Vinczeho (1989), která uvádí potřebu stanovení kritérií atraktivity, ohodnocení jejich významu a také reakce konkrétního odvětví na tato kritéria ve vazbě na atraktivitu (viz Tab. I). Identifikace a zejména vyhodnocení těchto faktorů je závislé na subjektivním úsudku, a proto byly základním podkladem řízené rozhovory s vedoucími pracovníky a obchodními zástupci vybraných vinařských firem a dalšími specialisty v tomto oboru. Atraktivita byla tedy hodnocena z pohledu subjektů, které již v odvětví vinařství působí.

I: Obecná podoba matice hodnocení atraktivity odvětví

Kritérium atraktivity	Váha	Atraktivita	Vážené skóre
Seznam vybraných kritérií, která nejvíce ovlivňují atraktivitu odvětví	$\langle 0;1 \rangle$ (vyjádření relativní důležitosti daného kritéria)	$\langle 1;5 \rangle$ 1 – neatraktivní 5 – velmi atraktivní	Váha * atraktivita
Celkem	1,00		Suma

Pramen: Higgins-Vincze, 1989

VÝSLEDKY A DISKUSE

Vlivy, které jsou velmi významné pro adaptační proces České republiky v odvětví vinohradnictví a vinařství, patří zejména do oblasti legislativy, plochy vinic, lidských zdrojů v podnicích, trhu s vínem, finanční podpory odvětví, struktury produktů a cen hroznů.

Legislativa

Od května roku 2004 začalo platit v Česku komunitární právo i v rámci zkoumaného odvětví, které je nadřazeno legislativě národní a musí se mu podřizovat všechny členské státy Evropské unie. Unijní legislativa v této oblasti je značně detailní, je tvořena především desítkami nařízení, ale současně umožňuje si zachovat národní odlišnosti tím, že jsou tolerovány zákony národní, které podrobně rozpracovávají detaily vymezené v nařízeních nebo směrnici ES. V Česku se jedná o zákon č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství, který navazuje na nařízení Rady a Komise Evropské unie. Uvedený zákon nahradil předchozí zákon č. 115/1995 Sb. ve znění zákona č. 216/2000 Sb. Mezi zásadní opatření, kterým je nutno se přizpůsobovat, byla povinná registrace vinic s plochou větší jak 0,03 ha, kterou musel pěstitel nahlásit ÚKZÚZ v termínu od 1. 9. 1995 do 30. 6. 1996. Zákonem č. 216/2000 Sb. byla minimální plocha vinic podléhající povinné evidenci zvýšena na 0,1 ha. Nový zákon z roku 2004 stanovuje pro následné období omezující systém povolování dalších výsadby a jejich registraci. Současně zákon č. 321/2004 Sb. nově rozdělil vinařské oblasti v ČR na dvě – Morava a Čechy a celkem pouze na šest podoblastí (dříve bylo v ČR 16 vinařských oblastí). Na Moravě jsou čtyři – mikulovská, slovácká, velkopavlovická a znojemská. V Čechách dvě – mělnická a litoměřická. Tím byly administrativně vymezeny regiony s příslušným produkčním potenciálem. Z hlediska Evropské unie jsou enologicky Čechy vedeny v zóně „A“ a Morava v zóně „B“, i když vinaři požadovali zařazení celé ČR do zóny A, jak by odpovídalo klimatickým podmínkám. Kromě uvedených zákonů je nutno studovat a posléze se adaptovat na další související legislativu, které přehledně uvádí zdroj MZe ČR (2004). Od září 2005 projednává Parlament další novelu vinařského zákona, kde jde ale pouze o drobné úpravy uzpůsobující legislativní normu praktickému životu.

Novým vinařským zákonem z roku 2004 bylo zavedeno zemské víno jako stolní víno s geografickým označením (moravské a české), víno s přívlastkem „víno z cibéb“, víno originální certifikace V.O.C., které zatím nebylo žádnému sdružení přiznáno, ale během

jednoho až dvou let by tomu tak mohlo být. Snížil se o 50 % odvod finančních prostředků do Vinařského fondu, vybírají se pouze poplatky z tuzemských vín a je určen pouze na marketing, nikoliv jako dříve i na výsadbu nových vinic. Byla zpřísněna evidence vína.

V novele vinařského zákona, který od září 2005 bude projednávat Parlament, jsou nové formuláře pro evidenci vína. Účelem je umožnit rychlé digitální zpracování dat.

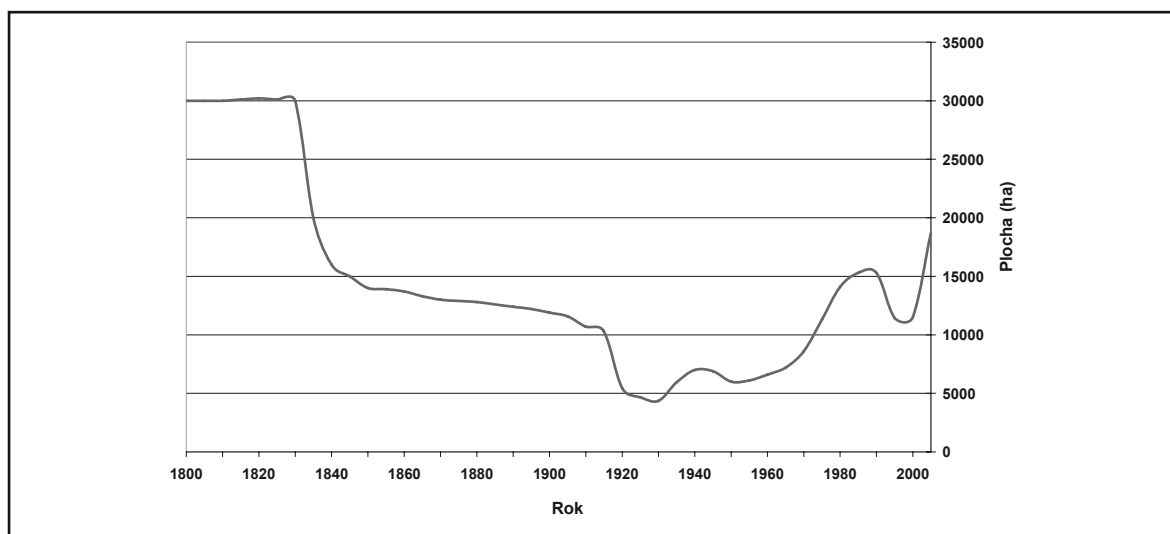
Vývoj plochy vinic

Pro rozměr tuzemského vinařství je určující základní zdroj – plocha vinic. Moravské a české víno lze získávat jen z tuzemských hroznů, tím je v rámci Společné organizace trhu (SOT) s vínem v EU zaručena originalita vína. Plocha vinic na našem území se během posledních staletí výrazně měnila, tradice záměrného pěstování révy přesahuje tisíc let. Z obr. 1 je patrný vývoj plochy vinic na Moravě.

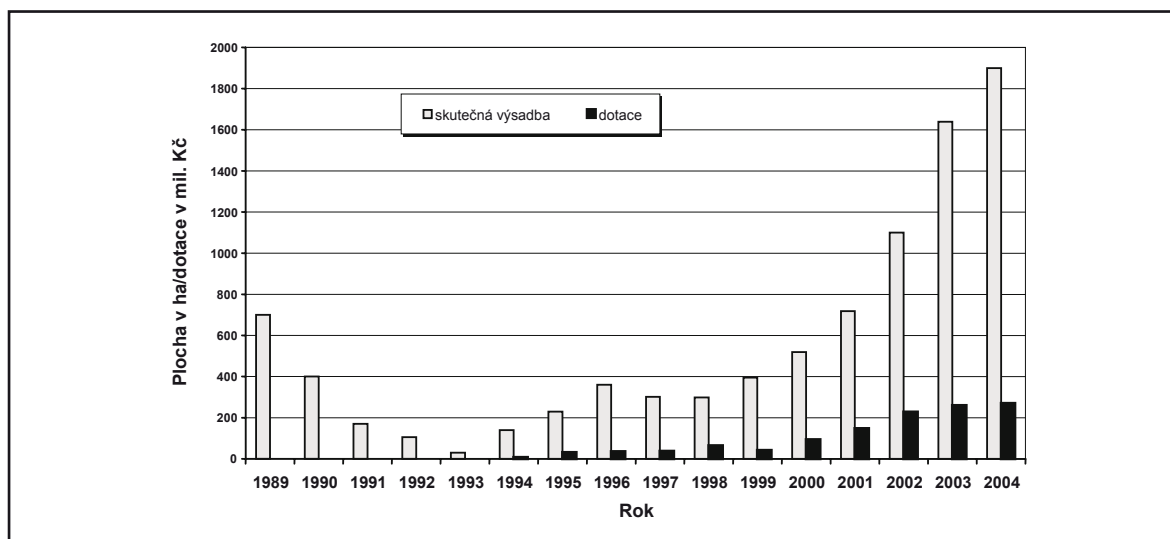
Když bylo v roce 1994 zřejmé, že dochází k výraznému snižování plochy vinic, byl Ministerstvem zemědělství České republiky (MZe ČR) od roku 1995 zaveden dotační titul na podporu výsadby nových vinic. Z počáteční dotace 50 tisíc Kč.ha⁻¹ se postupně podpora zvýšila až na 250 tisíc Kč.ha⁻¹. Výše dotace se přímo odrazila na roční ploše nově vysazených vinic. Během deseti let bylo vysazeno přes 7 tisíc ha nových vinic, tzn. 40 % současné plochy vinic Česka. Stát a Vinařský fond tuto výsadbu v uvedeném období podpořili částkou 1,2 miliardy Kč. Na obr. 2 můžeme pozorovat vývoj částky podpory a plochu nově vysazených vinic v letech 1995 až 2004.

V současnosti činí plocha vinic ČR přibližně 18,7 tis. ha, přičemž produkční potenciál, který zahrnuje i evidovaná práva na opětovnou výsadbu je ve výši 19,3 tis. ha. V nejbližších letech, pokud SOT vínem v EU bude i nadále regulovat produkci vína prostřednictvím výsadbových práv, nepředpokládáme výraznou změnu produkčního potenciálu Česka.

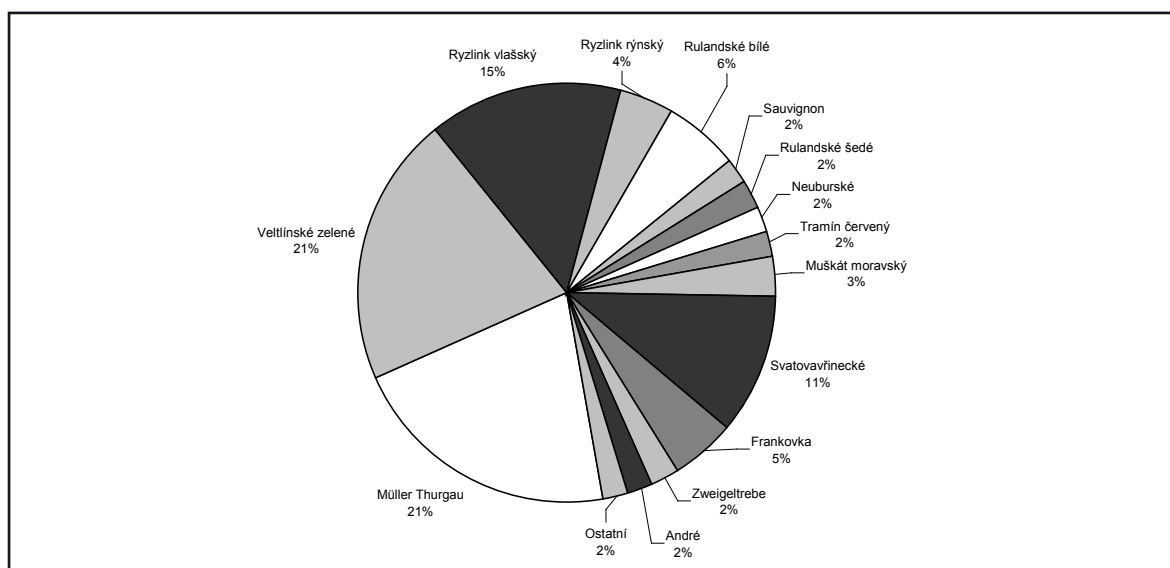
V této souvislosti je zatím nejasná tržní cena práva na opětovnou výsadbu. Čím bude nižší, tím bude trh s těmito právy čilejší. Podle probíhající novely vinařského zákona by stát měl práva ze své rezervy odprodávat za cenu kolem 1 tisíce Kč.ha⁻¹, která by mohla předznamenat startovní úroveň tohoto trhu. i když rezerva státu není nijak velká, mělo by jít o první cenový signál na nově se vytvářejícím trhu. Musíme si uvědomit, že jde o jakési virtuální vlastnictví vyplývající z předpisů EU, ke kterému jeho majitelé přišli zavedením těchto předpisů a mohou o ně z roku na rok přijít, bude-li umělá regulace ploch vinic v EU v rámci reformy SOT předpokládán v roce 2006 zrušena.

1: Plocha vinic na jižní Moravě v letech 1800-2005

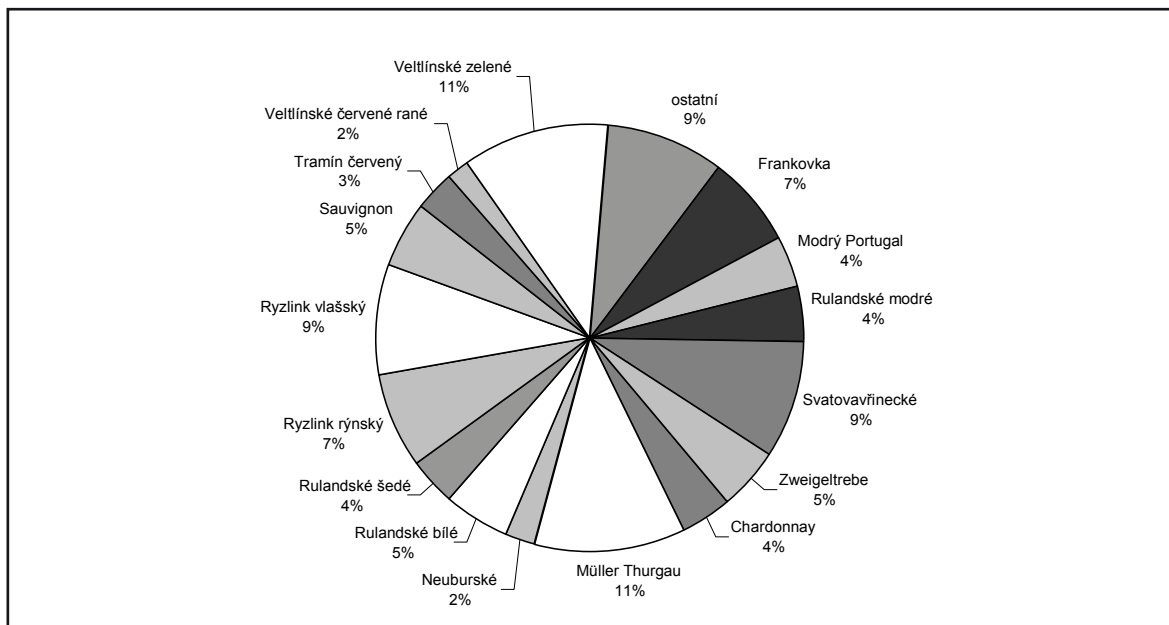
2: Obnova vinic v letech 1989-2004

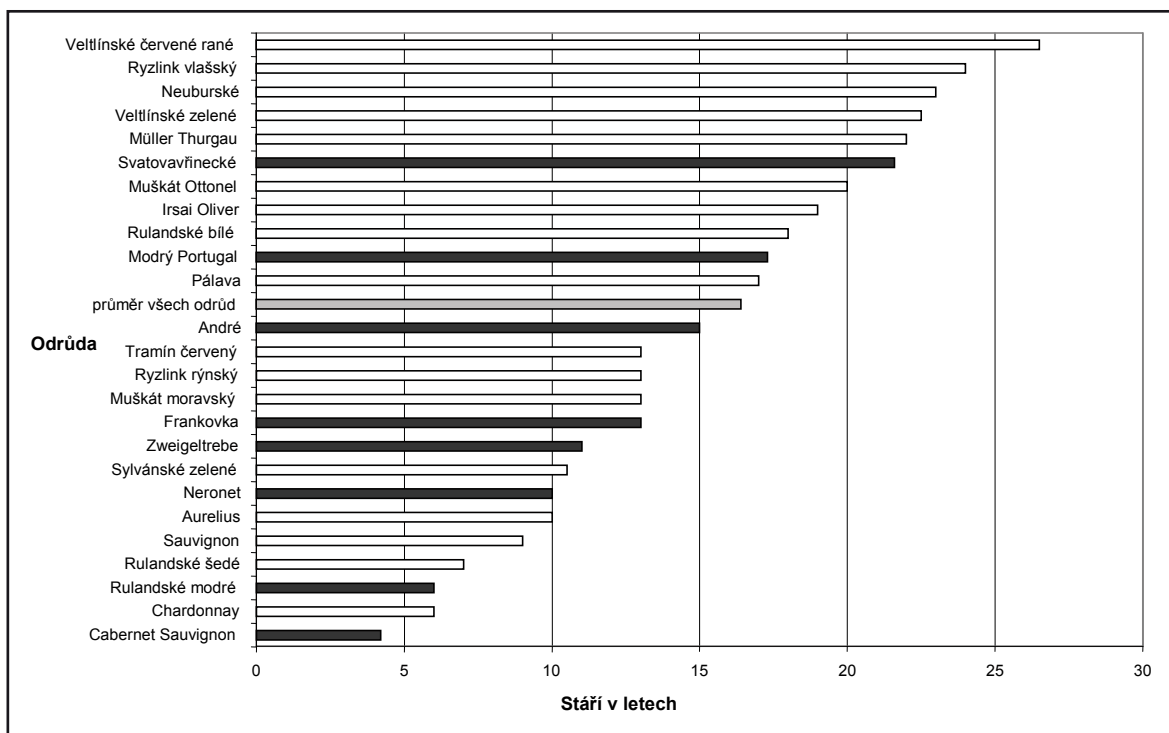
3: Odrůdová skladba vinic v roce 1994

K výraznému posunu směrem k méně úrodným, ale kvalitnějším odrůdám došlo v posledním desetiletí v odrůdové skladbě vinic. Důvodem byla nejenom příprava ČR na vstup do EU, ale také zavedení vinařského zákona v roce 1995. Rozdíl v odrůdové skladbě vyplývá z obr. 3 a 4. Na osud jednotlivých odrůd lze

usuzovat i z jejich průměrného věku porostů ve stávajících výsadbách vinic ČR, jak uvádí obr. 5. Veltlínské červené rané už dožívá, ale o moc lépe na tom není ani Ryzlink vlašský, Neuburské či Veltlínské zelené, z modrých pak Svatovavřínecké, jehož plocha je u nás zatím ze všech států světa nejvyšší.

4: Odrůdová skladba vinic v roce 2005

5: Průměrné stáří odrůd (2004)

Lidské zdroje a podniky

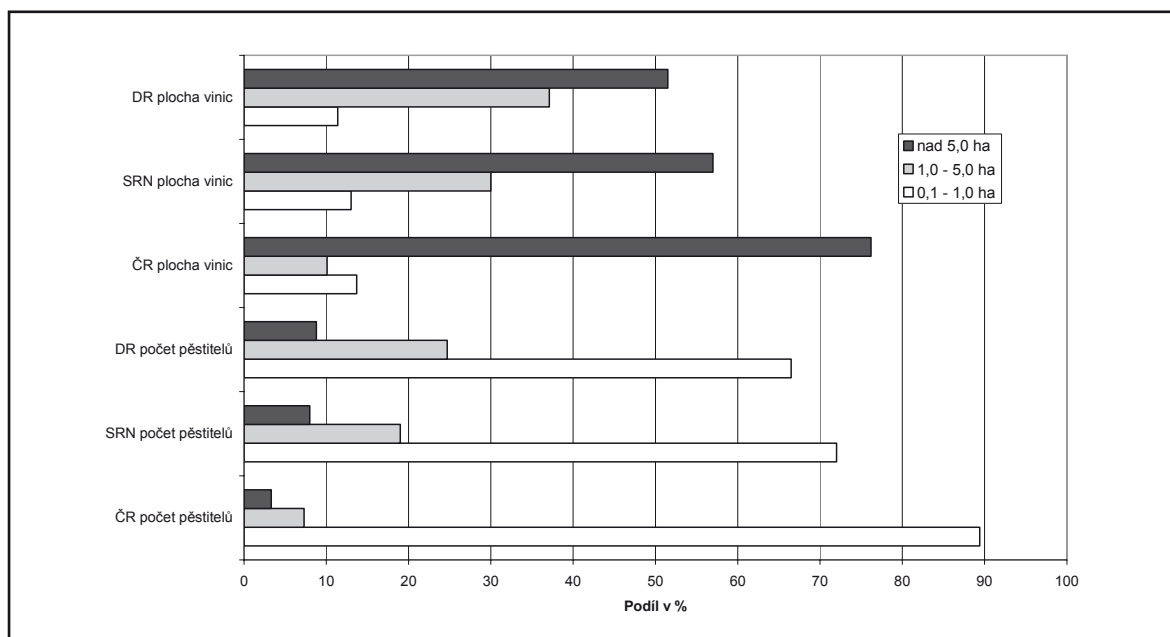
Stávajících 19,3 tisíce ha vinic, spolu se zpracováním hroznů na víno, představuje zaměstnání na plný úvazek pro téměř 20 tisíc osob přímo v oboru, bez započtení dodavatelů potřebných produktů a bez započtení finalizace dovezeného vína. Jen registrovaných pěstitelů révy je více než 18 tisíc, i když většina z nich se vinohradnictvím zabývá jen jako koníčkem nebo jako zdrojem vedlejšího příjmu. Protože jsou soustředěni převážně v necelých 100 vinařských obcích na jižní Moravě, vytvářejí tak i specifický ráz oblasti.

Průměrná hodnota roční sklizně hroznů činí 1 miliardu Kč, druhou miliardu Kč pak představuje zhodnocení hroznů na víno. Mimoto se dováží víno do ČR v hodnotě přibližně 2,5 miliardy Kč.

Takže i když jde plochou vinic o zanedbatelný roz-

měr, zaměstnanost a vytvořená hodnota hovoří jinak, zvláště pak v dotčeném regionu.

Rozčlenění pěstitelů podle velikosti obdělávané plochy vinic u nás, v Německu a Dolním Rakousku uvádí obr. 6. Je zřejmé, že v Česku máme ve vinohradnictví vyšší koncentraci, podniky jsou větší než v Německu či Dolním Rakousku. Zanedbatelná je u nás na rozdíl od sousedů skupina podniků s plochou vinic od 1 do 5 ha. Je to pozitivní jev, protože podniků o této velikosti ubývá i v sousedních zemích, neboť mají stále větší problémy se uživit. Z hlediska počtu pěstitelů máme podstatně vyšší podíl pěstitelů do 1 ha, což z hlediska ekonomiky podnikání je negativní. Avšak jde převážně o nejmenší pěstitele, pro které je vinařství koníčkem a případně zdrojem vedlejšího příjmu. Svou četností jsou přínosem pro udržení specializace a kultury v regionu a přínosem je i jejich vnitřní pocit sounáležitosti k odvětví.

6: Srovnání velikostní struktury pěstitelů v ČR, Dolním Rakousku (DR) a Německu (SRN) v roce 2004

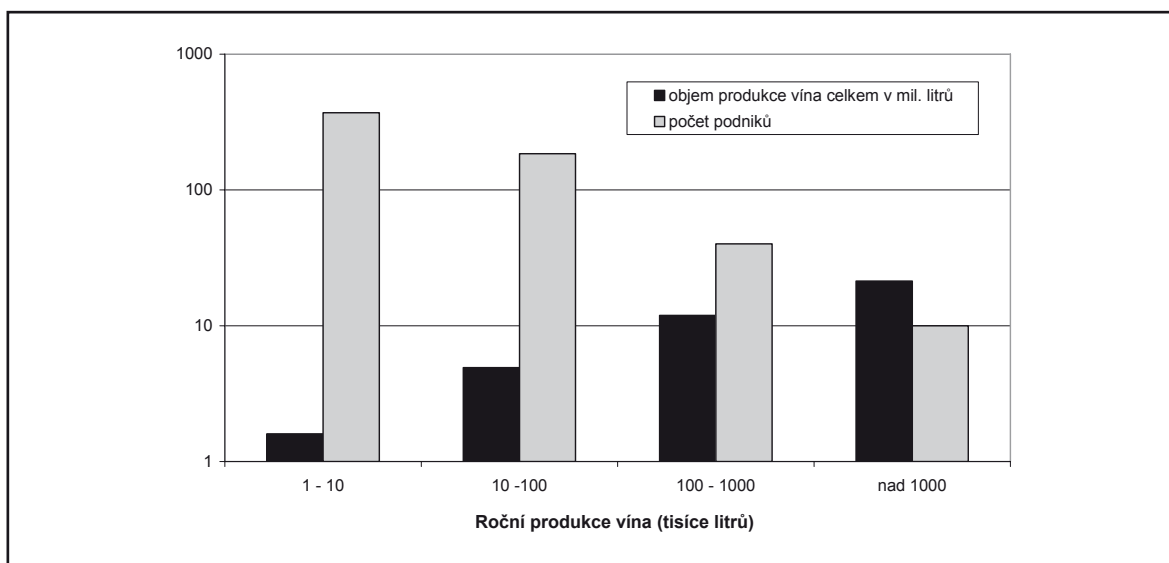
Producentů vína, kteří se touto podnikatelskou aktivitou alespoň částečně živí, je v Česku přibližně 600. Jde o právnické i fyzické osoby s ročním prodejem více než 1 tisíce litrů vína, jejichž celkový roční objem prodeje se pohybuje kolem 40 milionů litrů vína.

Strukturální členění podle ročního množství produkovaného vína lze pozorovat na obr. 7. Více než polovinu tuzemského vína produkuje 10 vinařských podniků. Menší část pak zbývajících 590 právnických a fyzických osob, které však mají svůj význam

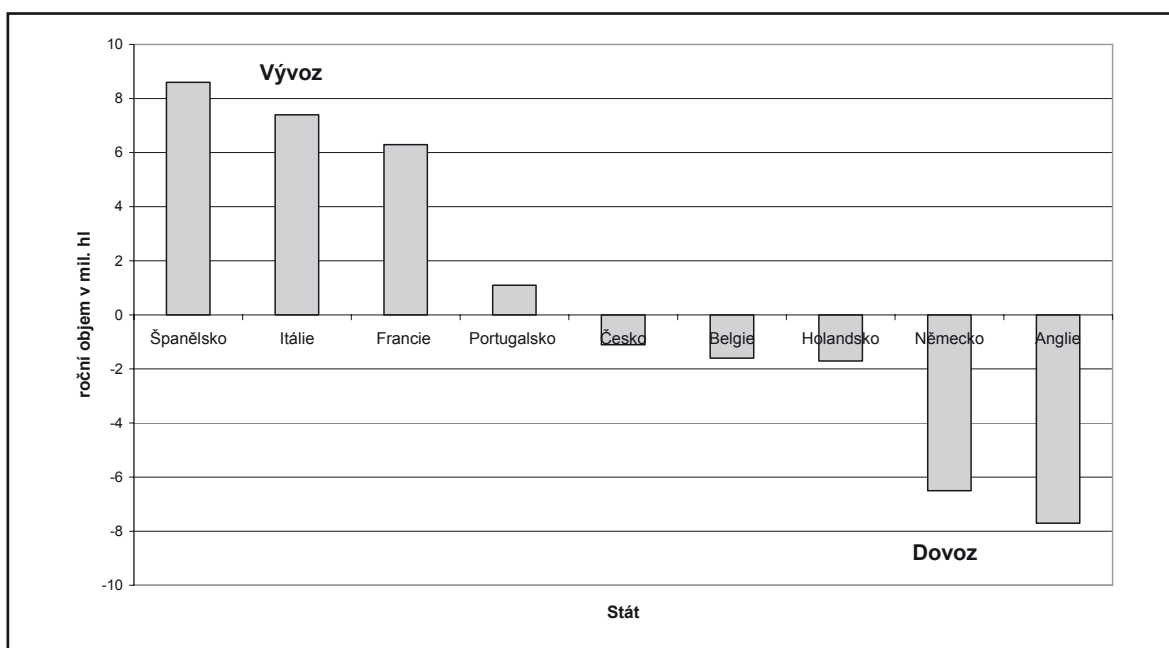
z důvodu nabídky širokého sortimentu vín spotřebitelům.

Trh s vínem v ČR a EU

Česká republika je největším dovozcem vína v rámci nově přijatých členských států EU. V celkovém pořadí mezi čistými dovozy je na pátém místě mezi členy EU a na druhém místě v dovozu vína mezi jeho producenty EU (za Německem). Postavení jednotlivých členských států z hlediska čistého dovozu či vývozu vína je patrné z obr. 8.

7: Struktura vinařských podniků v objemu a počtu v roce 2004

8: Trh s vínem v členských státech EU (rok 2003)

Zbývajících v grafu neuvedených 14 členských států EU se nachází v pozici mezi Portugalskem a Čes-

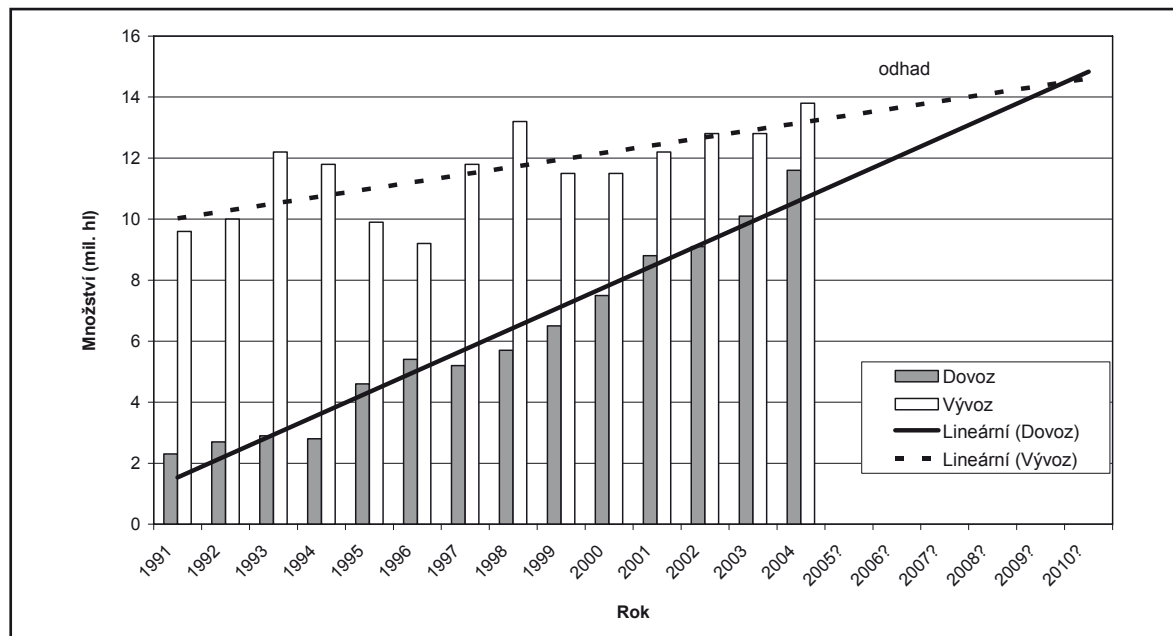
kem. Postavení Česka v Evropské unii ve vztahu k vínu vyplývá i z tab. II.

II: Srovnání ČR a EU v oblasti vína (2004)

	EU	ČR	% podíl ČR na EU
Obyvatelstvo (mil.)	450	10,3	2,3
Plocha vinic (tis. ha)	3 650	19,3	0,5
Produkce vína (mil. hl.rok ⁻¹)	180	0,6	0,3
Spotřeba vína (mil. hl.rok ⁻¹)	140	1,7	1,2
Spotřeba vína na hlavu (l.osoba ⁻¹ .rok ⁻¹)	34	16,5	49

V EU dochází v rámci globalizace k negativnímu vývoji, kdy z historicky vždy vývozní oblasti se postupně stává dovozce vína. Pokud nedojde ke změ-

ně SOT vínem, bude EU čistým dovozcem již na přelomu tohoto desetiletí. Poslední vývoj včetně předpokladu pro nejbližších pět let lze pozorovat na obr. 9.

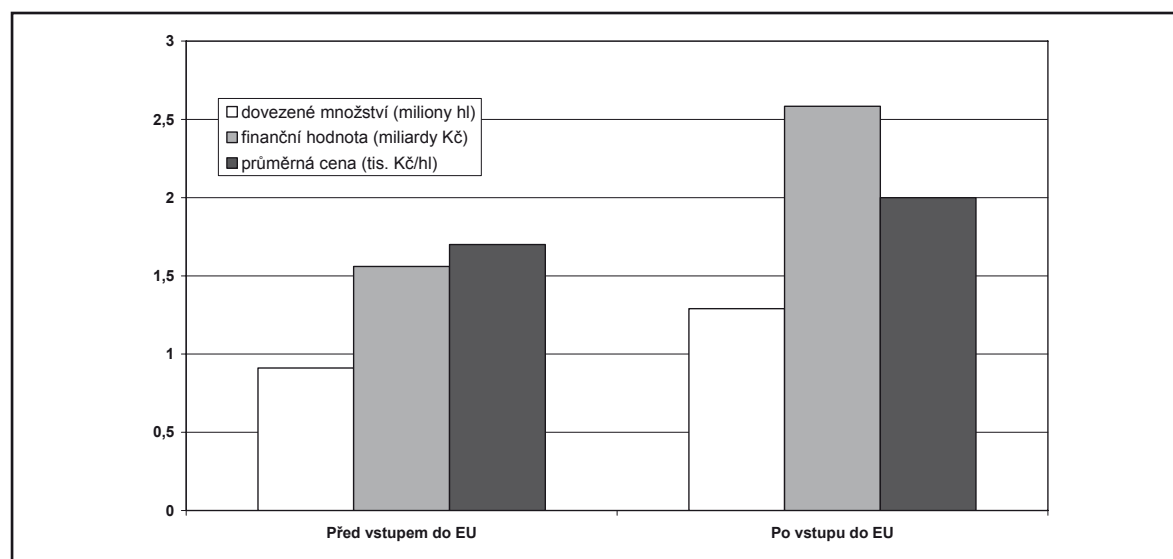
9: Vývoj dovozu a vývozu vína v EU (1991–2010)

Po vstupu ČR do EU se meziročně zvýšila hodnota dováženého vína o 1 miliardu Kč (z původních 1,56 na 2,58 mld. Kč), tedy o 65 % (obr. 10). Mimo objemu dovozu (nárůst o 42 %) se zvýšila i průměrná cena za litr dováženého vína, a to ze 17 na 20 Kč.l⁻¹.

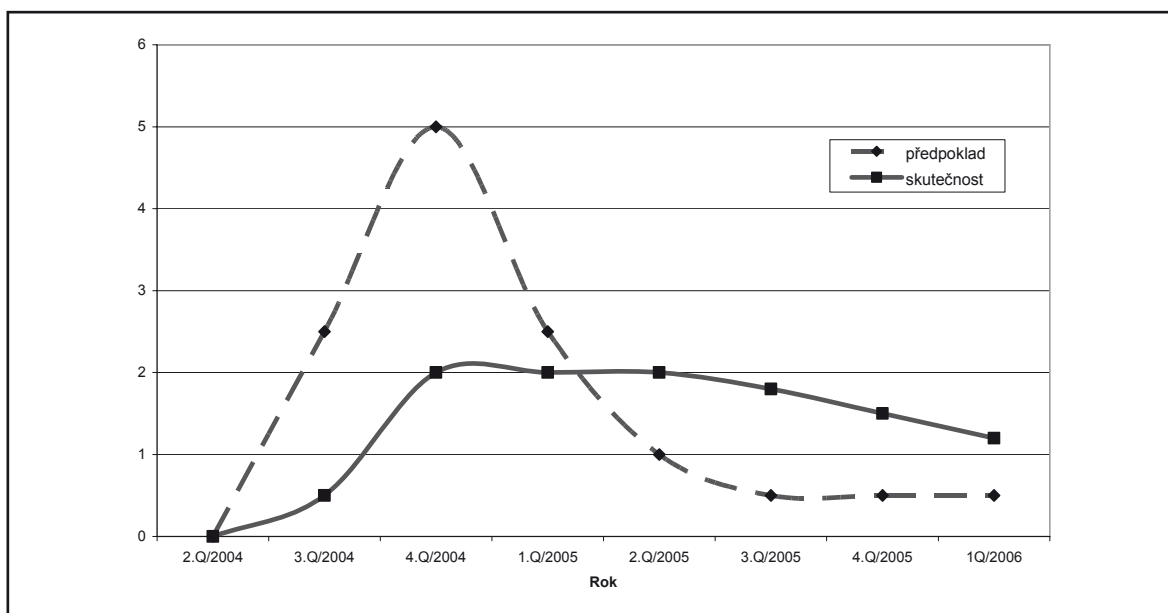
Po vstupu do EU byl očekáván prudký nárůst dovozu vína a později o něco méně strmý pokles. Ve sku-

tečnosti ten nárůst byl pomalejší a očekává se i jeho pomalejší snižování, přičemž konečná úroveň zůstane na poněkud vyšší hladině (viz obr. 11), která ale nebude existenčně ohrožovat tuzemské producenty vína, protože stále stoupá jeho spotřeba.

Rozdíl ve finanční hodnotě spotřebovaného vína rok před vstupem ČR do EU a rok po té je uveden v tab. III.

10: Roční dovoz vína do ČR (2004–2005)

11: Předpokládaný vývoj nárůstu dovozu vína

III: Hodnota spotřebovaného vína rok před a rok po vstupu do EU k 1.5. (miliardy Kč)

	Rok před vstupem do EU 2003–2004	Rok po vstupu do EU 2004–2005
Tuzemská produkce	2	2
Dovoz sudového vína	0,7	1,0
Dovoz lahvového vína	0,8	1,5

Přibližně 90 % vína z dovozu pocházelo z členských zemí EU, rok před vstupem to bylo jen 70 %, rozdíl ale byl dán převážně tím, že dříve nečlenské

státy se staly členy EU. Vývoz vína z Česka je stále nepodstatný. Podrobnosti jsou uvedeny v tab. IV.

IV: Vývoz vína z Česka (2004)

	Rok před vstupem do EU	Rok po vstupu do EU
Objem vyvezeného vína (tis. hl)	21	31
Hodnota vyvezeného vína (mil. Kč)	108	126
Obchodní bilance (mld. Kč)	–1,45	–2,45

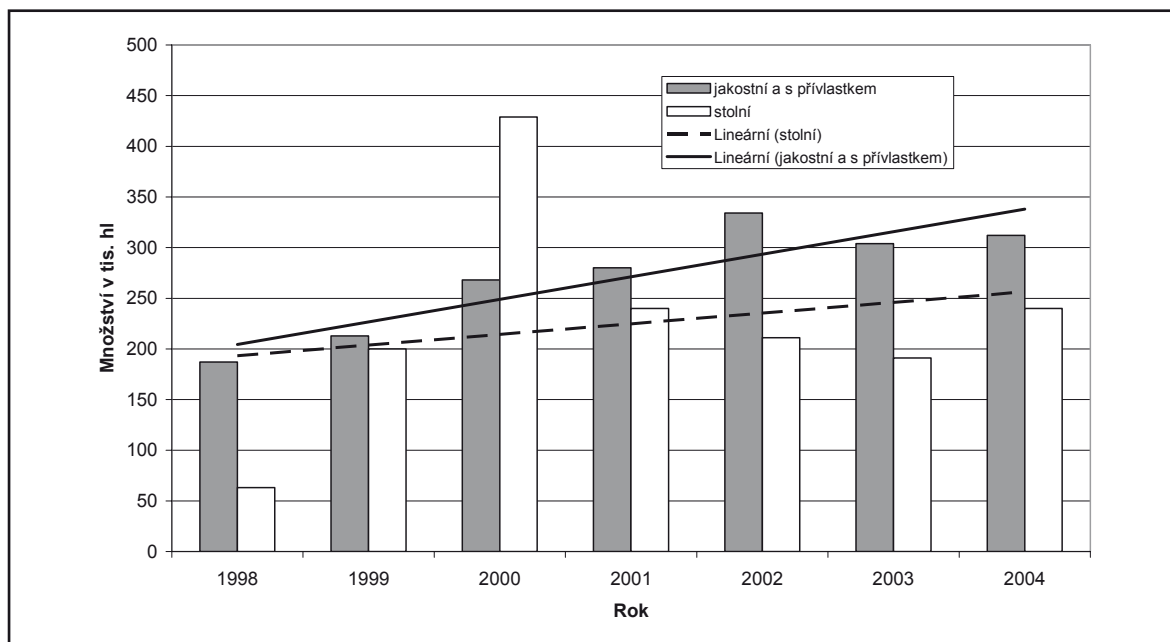
Vývoz vína z Česka tvoří 2 % objemu jeho dovozu a 5 % dovážené finanční hodnoty. V obchodu s vínem došlo vstupem do EU k zásadní změně – celní poplatky se přestaly počítat z deklarované ceny a byly zavedeny pevné sazby na jednotku objemu. To vedlo i ke změně vykazované hodnoty dováženého vína, protože přestala mít vliv na výpočet cla. Dále vstupem do EU je pouze u 10 % objemu dováženého vína vybíráno clo, převážující většina je dovážena ze členských zemí EU a tedy bezcelně.

Finanční podpora vinohradnictví a vinařství

Před vstupem ČR do EU patřila k nejvýraznějším podporám dotace MZE a pak i Vinařského fondu na obnovu vinic. Po vstupu do EU obnovu vinic již nebylo možné podporovat. ČR se ale ihned v prvním roce po vstupu zapojila do programu restrukturalizace vinic v rámci SOT vínem, i když čerpaná částka ani počet pěstitelů nebyly v prvním roce nijak velké (15 milionů Kč pro 36 pěstitelů). Od roku 2005 mají možnost vinaři čerpat podporu z EU a státu na pod-

program integrované produkce hroznů v rámci programu HRDP (Horizontální plán rozvoje venkova). Jinak stejně jako ostatní zemědělci jsou podpořeni šlechtitelé révy. V posledních letech je také dotována

závlaha vinic. Vinařský fond je připraven na obecnou podporu marketingu vína, ale v prvním roce čekal na notifikaci.

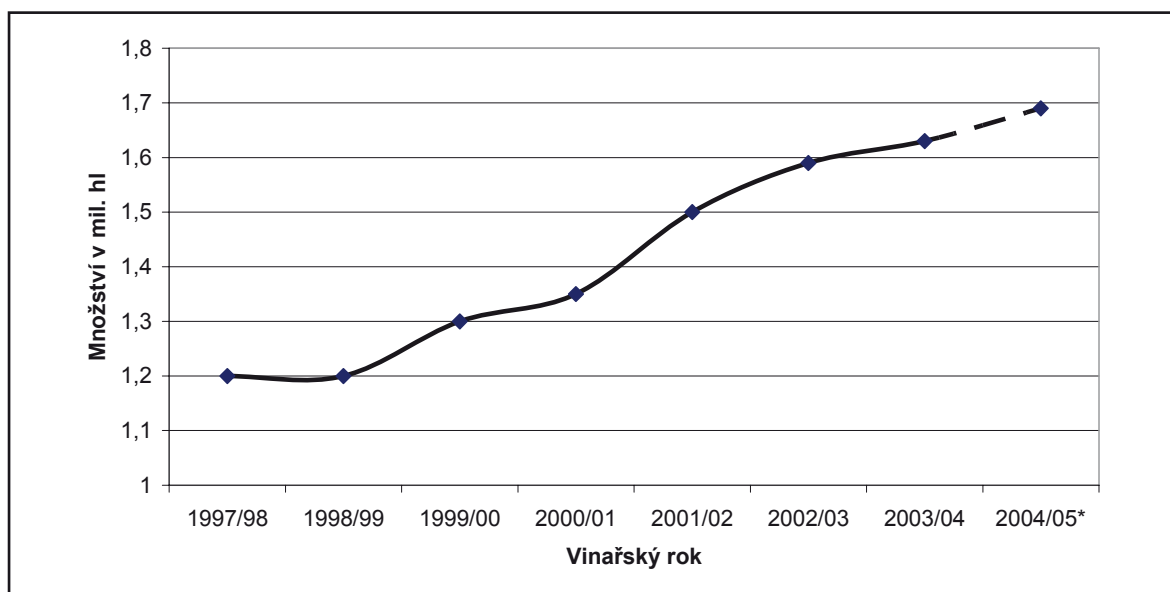

12: Vývoj produkce jakostního a stolního vína (1998–2004)

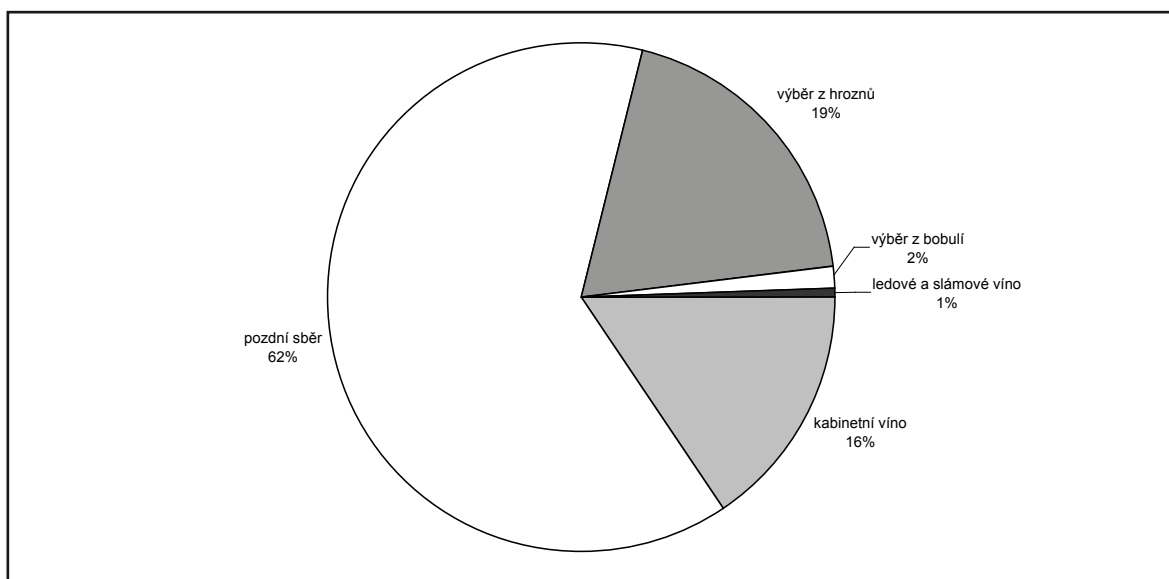
Struktura produkce vína

Výrazný posun směrem ke kvalitnějším vínům nastal před deseti lety po zavedení vinařského zákona (č. 115/1995 Sb.). Zákon oddělil stolní víno od vína

jakostního a zavedl víno s přívlastkem jako skupinu nejhodnotnějších vín. Od té doby se plynule snižuje podíl stolního vína a narůstá obliba jakostního vína a vín s přívlastkem (obr. 12).

13: Spotřeba vína v ČR (1998–2004)

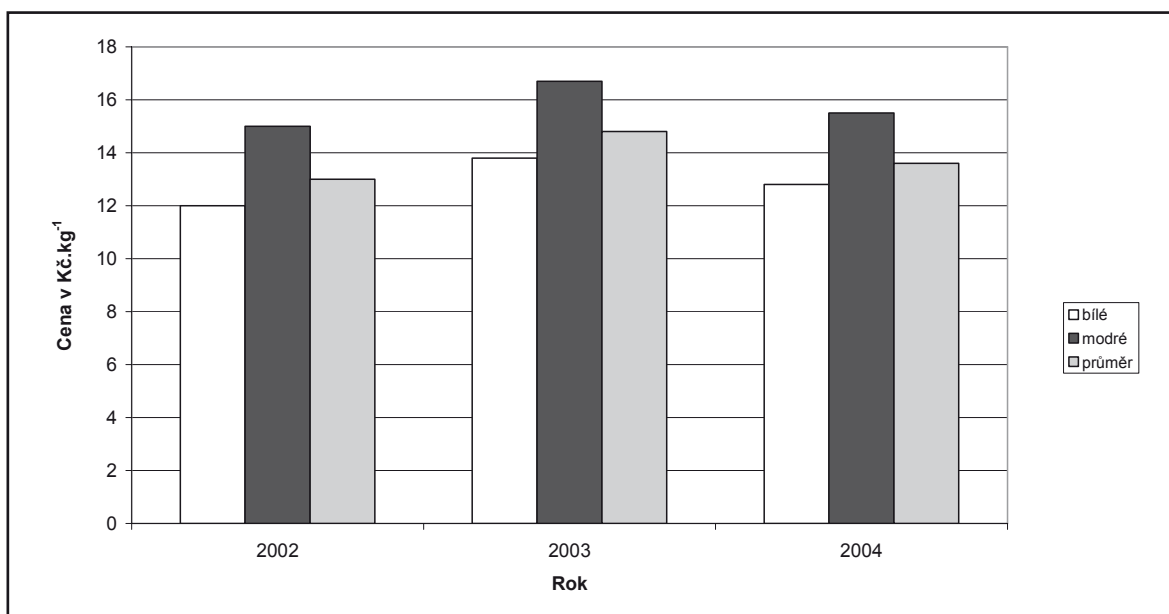

14: Podíl kategorií na vínech s přívlastkem v roce 2004 (celkem 94 tis. hl, sklizeň 2003)

Zlepšení kvality se projevuje i na růstu celkové spotřeby vína (obr. 13). Například ze sklizně 2003 tvořilo téměř 20 procent tuzemské produkce víno s přívlastkem a z toho více než polovinu pozdní sběr, jak je patrné z obr. 14.

Cena hroznů

V posledních třech letech je cena moštových hroznů stabilní a pohybuje se v průměru mezi 13 a 15 Kč.kg⁻¹. Převážně je cena určována odrůdou a dosaženou cukernatostí hroznů. Právě výkyvy v cukernatosti v těchto letech byly příčinou změn průměrné ceny hroznů.

15: Ceny moštových hroznů v ČR (2002–2004)

Stabilní je také rozdíl mezi cenou modrých a bílých hroznů, kdy modré odrůdy jsou zatím stále o 3 Kč.kg⁻¹ dražší, jak uvádí obrázek 15.

Otevření trhu s vínem po vstupu Česka do EU se na snížení cen hroznů neprojevil, protože tuzemské jakostní víno a víno s přívlastkem lze získávat jenom z tuzemských hroznů. Dovezené hrozny z členských zemí EU mohou sloužit jen k výrobě stolního vína. Při sklizni 2005 však může být cena hroznů negativně ovlivněna vysokým meziročním nárůstem dovozu vína.

Hodnocení atraktivity odvětví

Pro zhodnocení analyzovaných faktorů ve výše zmíněných sedmi oblastech lze využít přehledného nástroje, kterým je matice hodnocení atraktivity odvětví. Je však třeba uvést, že hodnocení uvedené v matici (viz Tab. V) nevyjadřuje objektivní a obecně

platnou atraktivitu zkoumaného odvětví. Již ze způsobu konstrukce matice je zřejmé, že její konečný výsledek je založen na velmi subjektivním hodnocení situace. Je sice možné poněkud snížit subjektivitu tohoto hodnocení prostřednictvím zohlednění názorů většího počtu odborníků na danou oblast (a bylo toho využito), ovšem i tak zůstane výsledek subjektivně ovlivněn.

Navíc při hodnocení atraktivity odvětví velmi záleží i na úhlu pohledu. Jinak je atraktivita odvětví viděna firmami, které v odvětví již působí, jinak těmi, které uvažují o vstupu do něj. Jinak je viděna velkými, dominantními firmami, jinak firmami, které jsou zaměřeny spíše na místní nebo regionální trh. Důležitou roli zde hraje také faktor času.

Výsledek matice hodnocení atraktivity odvětví ukazuje podprůměrnou atraktivitu analyzovaného odvětví – z pohledu průměrného subjektu (co do velikosti produkce), který již v odvětví působí.

V: Matice hodnocení atraktivity odvětví

Kritérium atraktivity	Váha	Atraktivita	Vážené skóre
Legislativa	0,25	2	0,50
Cena hroznů	0,21	1	0,21
Finanční podpora vinohradnictví a vinařství	0,18	2	0,36
Vývoj plochy vinic	0,14	4	0,56
Trh s vínem v ČR a EU	0,11	4	0,44
Struktura produkce vína	0,07	3	0,21
Lidské zdroje a podniky	0,04	3	0,12
Celkem	1,00		2,40

ZÁVĚR

Vinohradnictví a vinařství se stalo vlivem manažerského úsilí podnikatelských subjektů, zájmových svazů i státu dynamicky se rozvíjícím odvětvím v Česku. Předvstupní období do 30. 4. 2004 bylo pod významně pozitivním vlivem legislativních změn, které značně přispěly ke kvalitě výsledného produktu – vína. V tomto období došlo ke změně enologického zařazení Česka do dvou zón „A“ – Čechy, „B“ – Morava. Dvě vinařské oblasti Čechy a Morava byly dále legislativně rozčleněny na šest podoblastí místo původních 16 a současně byla zpřísněna evidence vína. Došlo k výraznému rozšíření ploch vinic za posledních 10 let před vstupem s dotacemi na novou výsadbu v rozmezí 50 až 250 tisíc Kč.ha⁻¹. Produkční potenciál je v roce 2005 19,3 tisíce ha vinic. Odvětví ve vztahu k této výměře, hodnotě produkce hroznů a vína využívá téměř 20 tisíc pracovních míst. Regis-

trovaných pěstitelů je více než 18 tisíc a producentů vína je necelých 600. Česká republika však přes pozitivní rozsah základního zdroje (plocha vinic) zůstává největším dovozcem vína z nově přijatých zemí do EU. Vývoz z Česka činí 2 % objemu dovozu. Výkupní ceny hroznů jsou relativně stabilní a rovněž i cenový rozdíl mezi bílými a modrými odrůdami. Pozitivně nastavené trendy musí odvětví prostřednictvím podnikatelských subjektů, jejich managementem, úsilím podnikatelů stabilizovat a využívat možností a zdrojů daných vstupem do výrazně většího prostředí Evropské unie s vazbami na zbytek světa. Rozvoj odvětví vinohradnictví a vinařství se tak stal významným strategických rozhodnutím, neboť vzhledem k časovému horizontu pěstování hroznů se jedná o strategii na nejméně 30 let v kontextu společenského prostředí Evropské unie, ale i zemí Nového světa a je pod vlivem příležitostí a ohrožení, které jsou nutné analyzovat metodami strategické analýzy.

SOUHRN

Příspěvek se zabývá hodnocením vývoje odvětví vinohradnictví a vinařství v ČR ve fázi jeho adaptace na společný trh EU. Období před vstupem do Evropské unie lze v ČR charakterizovat snahou o maximálně možný rozvoj zdrojů potřebných pro jeho kvantitativní a kvalitativní růst. Došlo ke změně legislativy zkoumaného odvětví ve vazbě na legislativu EU a k rozšíření plochy vinic o 7 tisíc hektarů. Změnila se rovněž velikostní struktura vinohradnicko-vinařských subjektů. Produkční potenciál v současnosti činí 19,3 tisíc ha vinic, je evidováno více než 18 tisíc pěstitelů vinné révy a téměř 600 producentů vína. Je vytvořen prostor pro 20 tisíc pracovních míst v odvětví a postupně roste zájem spotřebitele o konzumaci vína. Zjišťované ceny hroznů jsou za sledované období relativně stabilní s rozdílem mezi bílými a modrými odrůdami ve prospěch modrých. Dovoz vína trvale převažuje nad vývozem z Česka v množství i hodnotě. Na základě aplikace matice hodnocení atraktivity odvětví – z hlediska vybraných hodnocených ukazatelů – je analyzované odvětví hodnoceno jako podprůměrně atraktivní.

vinohradnictví, vinařství, atraktivita odvětví, prostředí, adaptace

PODĚKOVÁNÍ

Tento příspěvek vzniká v rámci řešení projektu NAZV č. QF 3276 navázaného na výzkumný záměr PEF MZLU v Brně (GAMSM 6215648904).

LITERATURA

- ČERNÍKOVÁ, R.: Analýza trhu vína v ČR a Rakousku. In: Mezinárodní vědecké dni 2004, Nitra: FEM SPU v Nitre, s. 190–195. ISBN 80-8096-356-0
- ČERNÍKOVÁ, R.: Influence of price level of imported wine on competition in the wine production sector in the Czech Republic. *Agricultural economics*, 2004, Vol. 50, No. 9, p. 190–195. ISSN 0139-570X
- Ministerstvo zemědělství České republiky. *Situační a výhledová zpráva Réva vinná a víno 2004*. Praha: Ministry of Agriculture of the Czech Republic, 73 s. ISBN 80-7084-331-4, ISSN 1211-7692
- HIGGINS, J. M., VINCZE, J. W.: *Strategic management: Text and cases*. New York: The Dryden Press, 1989, 1180 s. ISBN 0-03-021613-3
- MICHLOVSKÝ, L., ČEPIČKA, J., RAČICKÝ, M.: Konečný stav registrace vinic v ČR. *Vinařský obzor*. (2): 69–70.
- SEDLO, J., PALIČKA, B.: *Projekt Adaptace vinohradnictví a vinařství ČR na podmínky EU*. (EP 0960986100), Mutěnice: NAZV MZe ČR, 1998
- SEDLO, J., JABOREK, CH.: *Návrh obsahu nového vinařského zákona*. Část projektu č. GV/CC/AS/5020/412/352 MZe ČR, Brusel, Vídeň, Velké Bílovice.
- ŠKORPÍKOVÁ, A.: Analýza struktury výroby vína v ČR podle jakostních tříd. In *Firma konkurenční prostředí 2004 – Sekce 3*. Brno: PEF MZLU v Brně v Konvoj s. r. o., s. 420–428. ISBN 80-7302-075-0
- TOMŠÍK, P., ŽUFAN, P.: Analýza atraktivity odvětví vinařství v České republice. *Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.*, 2004, LII, No. 3, pp. 135–142. ISSN 1211-8516
- TVRDOŇ, O., POVOLNÝ, P., PRESOVÁ, R.: Wine-trade in the Czech Republic in 2000–2003. *Agricultural economics*, 2004, Vol. 50, No. 9, s. 405–413. ISSN 0139-570X
- Wine of Czech Republic [on-line]. [2005-7-26] <http://www.wineofczechrepublic.cz>
- ŽUFAN, P.: Czech wine – production industry and recent movement forces. *Agricultural economics*, 2004, Vol. 50, No. 9, s. 400–404. ISSN 0139-570X

Adresa

Doc. Ing. Pavel Tomšík, CSc., Doc. Ing. Pavel Žufan, Ph.D., Ústav managementu, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno; Ing. Jiří Sedlo, CSc., Svaz vinařů České republiky, Žižkovská 1275, 691 02 Velké Bílovice, Česká republika, e-mail: tomsik@mendelu.cz; zufan@mendelu.cz; jiri.sedlo@sver.cz

